

DYSLEKSIHANDLEPLAN

Udgivet af Vordingborg Kommune

Udarbejdet af Sekretariat for Børns Trivsel og Læring

Vordingborg Kommune

Østerbro 2

4720 Præstø

FORORD

Kære læser

Folkeskolens vigtigste opgave er at sikre, at alle børn bliver så dygtige som de kan. Det gælder også de børn, som har dysleksi. Dysleksi er en opgave, som skolen skal tage alvorligt, og arbejde med gennem hele elevens skoletid. Et vigtigt spor i arbejdet med elevernes udvikling og trivsel er, at de mødes med udfordringer og opgaver, som de er i stand til at løse i deres daglige undervisning.

Med denne handleplan har Vordingborg kommune lagt sporene til en ambitiøs handleplan, der skal understøtte arbejdet med dysleksi i folkeskolen. Handleplanen henvender sig til skoleledere, lærere og læsevejledere i folkeskolen såvel som forældre til børn med dysleksivanskeligheder, som ønsker en faglig indsigt. Derudover er der udarbejdet en forældrefolder, der beskriver, hvad der forstås ved dysleksi, hvad man skal gøre hvis man som forældre har mistanke om at ens barn har dysleksi og hvilke tilbud barnet og forældrene tilbydes i tilfælde af dysleksi.

Handleplanen indeholder blandt andet:

- Kort definition af dysleksi
- Tiltag fra skolernes side i arbejdet med dysleksi
- anbefalinger til det fremadrettede arbejde

Med venlig hilsen,

Nikolaj Reichel, Formand for Udvalget for Børn, Unge og Familie

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indhold

1.	FORMÅL	5
2.	MÅL	5
3.	HVAD ER LÆSEVANSKELIGHEDER?	5
4.	HVAD ER DYSLEKSI?	5
4.1	Procedure vedr. identifikation og indsats	6
4.2	Hvilke tiltag iværksættes, når en elev har dysleksi?.....	9
5.	VIDEN, TEGN OG TILTAG	10
5.1	Indskoling.....	11
5.2	Brobygning til mellemtrin	14
5.3	Brobygning til udskoling	16
5.4	Brobygning til ungdomsuddannelse.....	17

På trods af allerede eksisterende indsatser på kommunens skoler, er der brug for en yderligere styrkelse af dysleksiområdet. Vordingborg Kommune har derfor udarbejdet en dysleksihandleplan, der skal sikre en standardiseret indsats på området, med henblik på at styrke alle elevers mulighed for at blive så dygtige de kan.

1. FORMÅL

Formålet med handleplanen er, at elever med dyslexi deltager aktivt og ligeværdigt i skolelivet og bliver så dygtige, som de kan.

2. MÅL

- Elever i risiko for dyslexi findes så tidligt som muligt
- Eleverne modtager undervisning, der understøtter deres faglige indlæring
- Eleverne tilbydes relevant læse-skriveteknologi i form af fx it-støtte
- Relevant læse-skriveteknologi er en integreret del af undervisningen i alle fag og lektioner
- Eleverne bliver så selvhjulpne som muligt.

3. HVAD ER LÆSEVANSKELIGHEDER?

Læsning har at gøre med både afkodning og sprogforståelse. Eleven kan have læsevanskeligheder med det ene uden at have vanskeligheder med det andet. Begrebet læsevanskeligheder dækker over vanskeligheder med at læse de enkelte ord (dyslexi) såvel som vanskeligheder med sprogforståelse i læsning.

4. HVAD ER DYSLEKSI?

Når vanskelighederne er afgrænset specifikt til afkodningen, altså at udnytte skriftens lydprincip, kaldes det dyslexi. Carsten Elbro, læseforsker og professor ved Københavns Universitet, definerer dyslexi således:

"Dyslexi er markante vanskeligheder med at lære at læse og skrive, som beror på langsom og upræcis omsætning af bogstaver og bogstavrækkefølger til sproglyde. Personer med dyslexi har særlig svært ved ord, som de ikke har set før. Læse- og stavefejlene er ofte i modstrid med almindelige forbindelser mellem bogstav og lyd."

Dyslexi er en indlæringsvanskelighed – ikke en umulighed. Forskningsbaseret viden om dyslexi viser, at hvis vanskelighederne opdages i tide, og der sættes ind med kvalificeret undervisning i forhold til den enkeltes udfordringer, vil eleven have væsentlig større chance for at udvikle sine læse-stavefærdigheder. Det er ikke umuligt for langt størstedelen af elever med dyslexi at lære at læse, men det er betydeligt sværere og mere arbejdskrævende for dem end for elever uden dyslexi.

Der er elever, der ikke har dyslexi, men af andre årsager har svært ved at lære at læse og stave. Disse elever skal derfor undervises efter andre specialpædagogiske metoder og indgår således ikke i denne handleplan.

Tegn på dyslexi

De centrale tegn på dyslexi er:

- Mange læsefejl i modstrid med skriftens lydprincip, f.eks. læses "kunne" som "skulle"

- Vanskeligheder med at læse nye ord
- Vedvarende vanskeligheder med stavning og langsom afkodning af ord og skriftlig produktion.

Elever med dysleksi har ofte forskellige andre sproglige vanskeligheder oven i problemerne med de enkelte sproglyde. Disse vanskeligheder øger læsevanskelighederne. Det kan være vanskeligheder med hurtig benævnelse, sproglige vanskeligheder, lille eller mangelfuldt ordforråd, ringe sprogforståelse, vanskeligheder med sproglig hukommelse og arbejdshukommelsesvanskeligheder.

Hvad er vanskeligheder med sprogforståelse/tekstforståelse?

En lille gruppe elever har ikke vanskeligheder med afkodning, men specifikke forståelsesvanskeligheder i læsning. Det kan være vanskeligheder med ordforråd og mulighed for at opfatte det udtalte, vanskeligheder med arbejdshukommelse, vanskeligheder med at integrere information med anden information i teksten og vanskeligheder med at få mest muligt ud af læseprocessen.

4.1 PROCEDURE VEDR. IDENTIFIKATION OG INDSATS

Det kræver en helhedsvurdering af eleven at kunne stille diagnosen dysleksi. Viden om læsning, læsetestning og læsevanskeligheder og elevens læseundervisning, er vigtige komponenter for at kunne afgøre om en elevs læsevanskeligheder skyldes dysleksi.

Hvis der er mistanke om vanskeligheder med skriftsproget, altså sprogforståelse og tekstforståelse, skal en nærmere undersøgelse som minimum afdække tekstforståelse, læsehastighed og ordkendskab med tests, der retter sig mod alderstrinnet. Hvis der herefter er mistanke om dysleksi, kan der tages en test for at afdække, om de faglige vanskeligheder tager afsæt i dysleksi.

I Vordingborg Kommune kan eleven, støttet af en læsevejleder eller en anden fagperson med tilsvarende kompetencer, tage den nationale dysleksitest "Ordblind.nu" (Børne- og Undervisningsministeriet). Det anbefales, at kommunen over tid arbejder med at få ansat en læsekonsulent, som kan yde særlig rådgivning og vejledning til skolernes fagpersonale og eventuelt bruges til at stille diagnosen dysleksi hos kommunens elever.

Hvordan identificeres de elever, der i risiko for at udvikle dysleksi?

Da dysleksi defineres som vanskeligheder med at lære at læse og stave, må der have fundet undervisning sted, før det er relevant at tale om dysleksi. I Danmark forventes det generelt, at elever kan læse selvstændigt i slutningen af anden klasse. Det giver derfor først mening at stille diagnosen dysleksi i slutningen af 3. klasse, efter undervisningsforløb, hvor der systematisk er undervist i at udnytte skriftens lydprincip. På trods af en eventuel mistanke om dysleksi hos en elev allerede i indskoling, er det således ikke muligt at gøre brug af den nationale Ordblindetest før ultimo 3. klasse, hvilket ligeledes beskrives i Børne- og Undervisningsministeriets vejledning til testen.

Det betyder dog ikke, at man skal vente med at handle indtil 3. klasse. Der er en række tidlige risikotegn, som har vist sig at have sammenhæng med senere læsevanskeligheder. Derfor skal

der allerede ved overgang fra børnehave til skole være fokus på elever, der viser tegn på manglende lyst til at rime, lege med sproglyde og bogstaver, lytte til historier og lignende. En del forældre gør ofte opmærksom på dysleksi i familien på dette tidspunkt – det er en vigtig information, der bør indgå i vurdering af den sproglige udvikling.

Som led i den kommunale testplan sprogvurderes alle elever i børnehaveklassen med udgangspunkt i sprogvurderingsmaterialet Rambøll Sprog 3-6. Resultaterne af sprogvurderingen bruges til at tilpasse undervisningen til elevernes kompetencer og forudsætninger. Desuden kan resultaterne med fordel drøftes i børnehaveklasseteamet og sammen med ressourcepersoner, såsom læsevejleder og talehørekonsulent fra PPR. På baggrund af resultaterne iværksættes eventuelle tiltag målrettet elevgrupper eller enkelte elever. Foruden sprogvurderingen, gøres der i indskolingen brug af den nationale Ordblinderisikotest med henblik på tidlig identifikation af elever i risiko for udvikling af alvorlige afkodningsvanskeligheder (herunder dysleksi). En individuel testprocedure med Ordblinderisikotesten anbefales for følgende tidspunkter i indskolingen:

- Slutningen af børnehaveklasse (eller begyndelsen af 1. klasse)
- Midten af 1. klasse
- Slutningen af 1. klasse

Endvidere er materialet "Tidlige tegn – på faglige udfordringer" relevant at tage i brug i indskolingen med henblik på at afdække den enkelte elevs individuelle kognitive forudsætninger.

Inden medio september i 3. klasse screenes alle elever med DVO-screening med henblik på identifikation af elever i risiko for dysleksi. For elever i risiko for dysleksi iværksættes en intensiv målrettet indsats, med fokus på systematisk undervisning i udnyttelse af skriftens basale lydprincip i læsning og skrivning. Primo marts testes der igen med DVO-screeningen. De elever, der opnår et 'rødt' resultat, bør udredes for dysleksi med den nationale Ordblindetest. Dette kan ske fra marts måned i 3. klasse.

Dysleksi blandt elever med andet modersmål end dansk

Hos børn og unge med andet modersmål end dansk, kan mangelfulde danskfærdigheder være med til at komplicere billedet, så her bør man nøje overveje om deltagerens danskfærdigheder er tilstrækkelig gode til, at den nationale Ordblindetest kan anvendes. Det er samtidig vigtigt at være opmærksom på, om elevens læse/stavevanskeligheder kan siges at hænge sammen med et andet problem end dysleksi.

Hvilke elever testes for dysleksi?

I Vordingborg Kommune er det målet at identificere elever med risiko for dysleksi så tidligt som muligt, og inden de forlader folkeskolen. De elever, hvor der er en begrundet mistanke om dysleksi testes, såfremt forældrene ønsker det, med den nationale test Ordblindetest.nu. Dette kan som nævnt tidligst ske i slutningen af 3. klasse fra marts måned, og resultatet kan kun godkendes, hvis testningen er forløbet som beskrevet i vejledningen. Det betyder også, at den nationale Ordblindetest som udgangspunkt ikke tages i anvendelse, før man har:

- Kendskab til de særligt tilrettelagte forløb, der har været iværksat for at afhjælpe vanskelighederne f.eks. mål, indhold, udbytte, oplysninger fra elevplan og individuelle handleplaner, der har været iværksat gennem skoleforløbet (forebyggende, foregribende og indgribende forløb)

- Kendskab til de skriftsproglige kompetencer, eleven besidder
- Kendskab til elevens læse- og staveudvikling gennem de tests, der har været anvendt, både klasse- og individuelle tests
- Kendskab til relevante oplysninger fra forældre, f.eks. tidlig sproglig udvikling, dysleksi i familien etc., så testen kan iværksættes og vurderes på et kvalificeret grundlag.

Nogle elever vil være gode til at kompensere for deres vanskeligheder. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på dysleksi i hele skoleforløbet, og lade tvivlen komme eleven til gode ved at lade eleven tage den nationale Ordblindetest. I 7. klasse screenes alle elever med afkodningstest med henblik på at fange eventuelle sprogvanskeligheder blandt eleverne.

Udover den nationale Ordblindetest er det altid vigtigt at undersøge, hvor udfordret eleven er i forhold til tekstlæsning. Ordblindetesten bør derfor suppleres med en alderssvarende tekstlæseprøve, som afspejler de læsekrav, eleven møder i sin hverdag.

Hvis en elev stagnerer i sin udvikling eller modsat gennemløber en udvikling, hvor vanskelighederne mindskes betydeligt, kan der foretages en gentestning med den nationale Ordblindetest. Anbefalingen om testning i slutningen af skoleåret følges.

Forældre har krav på at få testet deres børn for dysleksi. På trods af, at der kan testes for dysleksi fra slutningen af 3. klasse, er det dog først fra slutningen af 4. klasse, at forældre har krav på test af deres børn. Det er skolens læsevejleder der vurderer, hvilken test der er relevant.

Hvis den nationale Ordblindetest ikke viser tegn på dysleksi

Hvis Ordblindetestens resultat ikke viser dysleksi, skal der findes andre forhold, der forklarer elevens læsevanskeligheder. Det er skolens ansvar at tilbyde eleven den nødvendige hjælp og støtte med udgangspunkt i de beskrevne vanskeligheder. Skolernes ressource-team vil bestemme evt. indsats.

Øversigt over screeninger/test vedr. sproglige vanskeligheder i grundskolen

Rambøll Sprogvurdering	National Ordblinderisikotest	DVO-screening	National Ordblindetest	Afkodningstest
<ul style="list-style-type: none"> • 0. klasse, alle 	<ul style="list-style-type: none"> • 0. klasse ultimo, alle • 1. klasse medio, de elever der har scoret rød • 1. klasse ultimo, de elever der har scoret rød 	<ul style="list-style-type: none"> • 3. klasse primo, alle • 3. klasse ultimo, de elever i risiko for dysleksi 	<ul style="list-style-type: none"> • 3. klasse ultimo - 9. klasse, elever i risiko for dysleksi 	<ul style="list-style-type: none"> • 7. klasse, alle

Foruden ovenstående individuelle test og screeninger, gennemføres de obligatoriske nationale test i dansk og læsning på 2., 4., 6. og 8. klassetrin, ligesom at eleverne løbende bliver testet med andre læsetest der afspejler deres niveau og udvikling. Der vil blive iværksat en målrettet indsats for de elever, der i de nationale tests og læsetests klarer sig under niveau i forhold til, hvad der forventes på det pågældende klassetrin.

Endvidere er der i det daglige arbejde til hver en tid fokus på at opfange sproglige vanskeligheder blandt alle elever. I kapitel 5 fremhæves det, hvilke risikotegn der særligt holdes øje med i henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling. Hvis en lærer observerer tegn på sproglige vanskeligheder i det daglige arbejde, kontaktes en læsevejleder på skolen med henblik på afklaring af elevens risiko for dysleksi og videre forløb.

4.2 HVILKE TILTAG IVÆRKSÆTTES, NÅR EN ELEV HAR DYSLEKSI?

Der arbejdes ud fra en målsætning om inkluderende læringsmiljøer. Inkluderende læseundervisning giver elever med dysleksi mulighed for at deltage i skolens læringsfællesskab, og derfor må undervisningen løbende tilrettelægges, så alle elever føler sig som anerkendte og aktive deltagere i undervisningen. Eleverne skal opleve, at deres færdigheder til stadighed udfordres og udvikles i overensstemmelse med deres forudsætninger og behov. Det påhviler skolens pædagogiske personale, at alle elevers deltagelsesmuligheder sikres i alle fag.

Når en elev er diagnosticeret med dysleksi, skal testen følges op af konkrete handlinger for at forebygge elevens vanskeligheder, og dermed styrke elevens muligheder for øget læring i alle fag. Det kræver en langsigtet og målrettet indsats fra alle samarbejdspartnere omkring eleven at sikre de mest optimale forudsætninger for deltagelse i undervisningen på lige vilkår.

Der arbejdes kontinuerligt med følgende tre tiltag:

- Læse – og skrivefærdigheder
- IT-værktøjer – læse-stavestøttende teknologi
- Elevens selvindsigt

Læse-skrivefærdigheder

Forskningsbaseret viden om dysleksi gør det klart, at opdages vanskelighederne i tide, og sættes der ind med kvalificeret undervisning, så kan mange elever med dysleksi lære at læse funktionelt. Det er ikke umuligt for langt størstedelen af elever med dysleksi at lære at læse og stave, men det er sværere end for andre elever. Forskning viser, at intensive undervisningsforløb i relevante skriftsproglige færdigheder giver det bedste udbytte for eleverne. Det er dog vigtigt at finde en balance som eleven med dysleksi kan leve med, taget i betragtning, hvor meget arbejde og træning, der skal til for at automatisere afkodningen.

IT-værktøjer – læse-skrivestøttende teknologi

Når en elev identificeres med dysleksi, tilbydes eleven et grundkursus i læse-skrivestøttende it-programmer, lydbøger m.m., som hver især bidrager til, at eleven kan deltage i den almene undervisning med større udbytte. Eleven modtager løbende undervisning i opdateringer og nye programmer inden for læse-stavestøtte, som kan understøtte elevens læring.

Elevens selvindsigt

En elev bliver ikke nødvendigvis klogere på sin situation, når vedkommende får konstateret dysleksi. Eleven har behov for støtte til både at erkende sin situation, forstå den og begå sig i den. Den enkelte skole kan vælge at etablere et børnenetværk, så eleverne får mulighed for at deltage i et netværk med andre i samme alder og målgruppe, der har dysleksi, og på den måde få viden og indsigt i, hvad det vil sige at have dysleksi, og kendskab til de muligheder, som dyslektikere har.

Forældreinddragelse

Der etableres et tæt samarbejde med forældrene, som er meget vigtige ressourcepersoner for elever, der har dysleksi eller har andre læsevanskeligheder. På baggrund af handleplanen skabes der klare aftaler mellem skole og hjem. Det kan blandt andet dreje sig om elevens arbejde og forældrenes medarbejde, lektier, læsetræning m.m.

Individuel handleplan

Når en elev har fået konstateret dysleksi, udarbejder læsevejleder i samarbejde med elevens primærlærere en individuel handleplan for eleven. Målet med handleplanen er at følge elevens udvikling og trivsel tæt.

Med udgangspunkt i ROAL-modellen udarbejdes en handleplan i samarbejde mellem skole (ledelse, læsevejleder, klasselærer) og forældre. Eleven bidrager i forhold til sin alder. ROAL-handleplan er tænkt som et redskab i grundskolen til dialog mellem elev, forældre og skole, så eleven i skriftsproglige vanskeligheder oplever sig reelt inkluderet i undervisningen trods sit læseskrivehandicap. Handleplanen tager udgangspunkt i en statusvurdering af elevens skriftsproglige kompetencer med og uden anvendelse af læse- skriveteknologi, og ud fra dette udarbejdes målsætninger og aftaler for den kommende periode.

Handleplanen kobles til elevplanen og MinUddannelse og evalueres minimum to gange årligt. Handleplanen indgår i skole-hjemsamtaler som fast punkt. Handleplanen er retningsgivende for kommende arbejds punkter for elev, skole og forældre, som i samarbejde støtter elevens faglige udvikling og trivsel, og den danner grundlag for evaluering af elevens udvikling.

Faglig rådgivning og vejledning

I Vordingborg Kommune er læsevejledere, it-instruktører og andre fagkyndige naturlige ressourcepersoner, som involveres alt efter skolens behov. Dette gælder bl.a. i forbindelse med implementering af den beskrevne procedure, rådgivning og vejledning i forhold til læse- og stavevanskeligheder, herunder dysleksi, samt it-kvalificerende hjælpemidler.

5. VIDEN, TEGN OG TILTAG

Nedenstående afsnit om tegn på dysleksi, samt indsatser og tiltag er en præcisering af kommunens procedure for identifikation af dysleksi og andre læse-stavevanskeligheder. Afsnittet henvender sig til skolernes lærere, læsevejledere, it-vejledere og ledere, og skal betragtes som vejledning til tegn og tiltag/indsatser i praksis i henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling.

Der findes ikke ét rigtigt svar på den rette indsats og handleplan for den enkelte elev. Den rette indsats beror på en faglig vurdering i hvert enkelt tilfælde ud fra forståelsen af, at mennesker er forskellige. Dette må resultere i forskelligartede faglige og pædagogiske tilgange, alt efter elevens kompetencer og individuelle behov.

Hensigten med nedenstående afsnit er at formidle viden om læse-stavevanskeligheder og læseundervisning, således at:

- Elever i risiko for dysleksi findes så tidligt som muligt

- Eleverne modtager et undervisningstilbud i overensstemmelse med deres undervisningsmæssige behov
- Eleverne tilbydes relevant it-støtte.

Anbefaling til en inkluderende læseundervisning

Der kan med fordel tages udgangspunkt i nedenstående punkter i arbejdet med en inkluderende læseundervisning:

- Alle lærere har viden om og ansvar for elevernes læseudvikling.
- Alle lærere har indsigt i læse-og skriveteknologi og nødvendige hjælpeprogrammer.
- Alle lærere har ansvar for, at fagenes tekster og opgaver er digitaliserede og tilgængelige for elever, der anvender læse-skriveteknologi.
- Lærere med kompetence til at støtte elever i læse-skrivevanskeligheder i klassen, på hold eller i den supplerende undervisning, har viden om sprogets fonologi, de mest hyppige stavemønstre.
- Tag udgangspunkt i elevens færdighedsniveau - ikke klassetrin.
- Faglærere har et særligt ansvar for at give eleverne det nødvendige faglige ordkendskab og for at lære dem fagets skriftlige genre at kende.
- Faglærere har et særligt ansvar for at aktivere elevernes baggrundsviden og udpege, hvilke dele af teksten, der er særligt væsentlige.
- Mød eleven med forståelse for dysleksien, men også høje forventninger til elevens faglige udvikling.

Se desuden: <https://emu.dk/grundskole/saerlige-elevgrupper/ordblindhed>. Her er der vejledning til bl.a. børnehaveklasseledere, lærere, forældre og eleverne selv.

5.1 INDSKOLING

I alle klasser er der elever med læsevanskeligheder. Derfor er lærernes observationer i undervisningen afgørende for en tidlig indsats. Når læreren observerer tegn på læsevanskeligheder i den daglige undervisning, der giver anledning til bekymring, kontaktes skolens læsevejleder for læsefaglig vejledning.

Tegn i indskolingen

0. klasse	<ul style="list-style-type: none"> • Dysleksi i familien • Manglende lyst til at få historier læst højt • Vanskeligheder med at rime • Vanskeligheder med at huske rim og rømsere eller sangtekster • Vanskeligheder med at huske bogstaver eller tal • Ingen eller ringe interesser i at lære bogstaver eller ord • Kender i begyndelsen af 0. årgang færre end 8 bogstaver • Lærer ikke bogstavernes navne og sproglyde i samme hastighed som klassekammerater • Vanskeligheder med hurtigt at benævne ord • Begrænset ordforråd og begrebsverden • Vanskeligheder med at fortælle en kort historie • Anvender enkeltord i stedet for sætninger
------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Begrænset sprogforståelse, f.eks. svært ved at forstå/huske en fælles besked • Vanskeligheder med at opdele ord i mindre dele og arbejde med lydene i et ord, f.eks. finde forlyd, reducere forlyd.
1.-3. klasse	<ul style="list-style-type: none"> • Viser kun begrænset interesse for at læse og skrive • Har ikke sikkert bogstavkendskab • Mangler angrebsteknikker i forhold til ord, f.eks. vanskeligheder med at omsætte bogstaver til lyd og lydrækker til ord • Er ikke opmærksom på den første lyd i et ord • Vanskeligheder med hurtigt at genkende småord ved læsning • Skriver små lydrette ord forkert • Eleven forsøger at lære teksten udenad • Vanskeligheder med at lære engelsk.

Indsatser i indskoling

Elever bliver tidligt bevidste om vanskeligheder med at lære at læse ved at spejle sig i andre børns færdigheder. Derfor har de voksne omkring barnet, forældre, lærere og pædagoger en vigtig rolle for barnets forståelse af sig selv og sin situation samt tro på, at det nok skal lykkes. I den tidlige indsats er det vigtigt at arbejde med alt, der glæder ved sproget og lysten til at læse og skrive.

Alle de tiltag, der er beskrevet i nedenstående, kan også benyttes i den almene undervisning som inspiration til arbejdet med elevernes læsning, samt til udarbejdelsen af elevens individuelle handleplan.

Mulige indsatser i indskoling

0. klasse	<ul style="list-style-type: none"> • Intensiv undervisning på hold - fleksibel holddannelse, da det er forskelligt, hvor meget og hvor længe eleven har behov • Vær direkte, udpegende og systematisk, så eleven ved, hvad han eller hun skal lægge mærke til i undervisningen • Der skal være en klar progression med plads til mange gentagelser • Sæt tydelige og overskuelige mål for undervisningen med løbende evaluering • Arbejd med alt, der giver glæde ved bøger; højtlesning, legelæsning, legeskrivning samt udforskning af sproget • Arbejd med dialogisk læsning • Arbejd ud fra elevens sproglige færdigheder med sproglig opmærksomhed på alle niveauer fra hele ord til enkeltlyd • Arbejd med bogstavernes navne, lyde og form med en multisensorisk tilgang • Arbejd med distinkthed (robotsprog) • Inddrag forældrene i indsatsen (vejled om, hvad og hvordan de gør det på bedste måde) • Anvend evt. "Sammen om læsning" https://www.youtube.com/watch?v=E61rK9Ske5c&t=50s
1.-3. klasse	<ul style="list-style-type: none"> • Iværksæt tidlig læsehjælp, når eleven ikke kan følge den almindelige undervisning i 1. klasse

	<ul style="list-style-type: none"> • Sæt tydelige og overskuelige mål for eleven, så eleven ved, hvad der skal arbejdes med, og kan følge med i tegn på udvikling af læsefærdigheden • Der skal være en klar progression med plads til mange gentagelser • Lav læselogbog • Undervisning i morfemer og sammensatte navneord • Undervisning i ordkendskab • Form opbygningen af læsestrategier, så eleven ved, hvad han skal gøre • Repetition af de tre alfabeter med multisensorisk tilgang • Systematisk læsetræning i tekster tilpasset elevens niveau - gerne med genlæsninger! • Husk mange gentagelser og overindlæring • Læseven/makkerlæsning i f.eks. understøttende undervisning • Arbejde med læseforståelse, især ordforråd og begrebsverden • Italesæt læseprocessen - før, under og efter arbejdet • Masser af opmuntring og forståelse • Løbende vejledning fra læsevejleder
Fra 3. klasse desuden	<ul style="list-style-type: none"> • Arbejde med forskellige strategier for ordlæsning, f.eks. lydsyntese, lydanalyse, analogier, morfemer • Arbejde med betingede bogstavudtaler i afkodningen • Lave plancher, "opskrifter" der systematiserer de ord eleven arbejder med • Arbejde med skriftlig fremstilling f.eks. genreskrivning med anvendelse af skriveskabeloner • Arbejde med elevens egen forståelse af sin egen læsning • Undervisningsforløb med gentaget læsning • Struktureret staveundervisning - fra det enkelte til det mere komplicerede • Undervisning i de mest regelmæssige og hyppige lydforbindelser • Introduktion til kompenserende it.

Aktiviteterne i en intensiv undervisning adskiller sig ikke nødvendigvis fra den almindelige læse- og staveundervisning. Det, der er formålet med den intensive undervisning er, at eleven med de utilstrækkelige forudsætninger tilbydes en undervisning i skriftens lydprincipper med en langsommere progression og på et andet niveau end den, de er vant til i classesammenhængen.

Ved pararbejde og gruppearbejde bør elever, der primært har afkodningsvanskeligheder, men ikke forståelsesvanskeligheder, arbejde sammen med elever de forståelsesmæssigt er på niveau med eller sammen med elever, der er lidt bedre.

Råd om lektier i indskolingen

De fælles læsetekster, som klassen arbejder med, skal eleven med dysleksi også læse på den ene eller anden måde. De kan lytte-læses på NOTA eller med oplæsningsprogram, eller læses op derhjemme af forældrene. Der laves en konkret aftale med forældrene om, hvordan indhold og omfang af lektier skal være differentieret, så de matcher elevens færdigheder.

Der skal være sammenhæng mellem elevens undervisning og lektierne. Det skal være tydeligt, hvad eleven har for af lektier – lav evt. en lektiebog, tag billede med telefonen af tavlen eller lignende.

Lektierne skal være aftalt i samarbejde mellem forældre og lærere.

5.2 BROBYGNING TIL MELLETRIN

Skolen udarbejder en procedure for, hvordan oplysninger om elevens læsning og skrivning kommer videre fra indskolingen til mellemtrinnet. Planen skal tage højde for, at alle elevens nye lærere får viden om elevens vanskeligheder og evt. brug af it-kompensation. Vær særlig opmærksom på, at oplysninger kan gå tabt ved:

- Lærerskifte
- Nye ansatte
- Vikar

Mellemtrin – tegn og observation

En tidlig indsats er afgørende for elevens læse- og skriveudvikling. Når læreren observerer tegn på læsevanskeligheder i den daglige undervisning, der giver anledning til bekymring, kontaktes skolens læsevejleder for læsefaglig vejledning. Tal med eleven og forældrene. Ofte er der nyttig viden at hente hos eleven selv eller hos forældrene.

Tegn på mellemtrinnet

Mellemtrinnet	<ul style="list-style-type: none">• Dysleksi i familien• Eleven undgår læsning og skrivning• Manglende automatisering af læsningen med mangelfulde afkodningsstrategier ved nye ord• Utilstrækkeligt ordforråd og begrebsverden• Kan misforstå information• Læser langsomt og upræcist i alle fag• Problemer med at genfortælle tekster• Svært ved at læse mellem linjerne og reflektere over det læste• Svært ved at besvare åbne spørgsmål• Manglende genrekendskab• Vanskeligheder med at stave• Problemer med at formulere sig skriftligt• Vanskeligheder med at lære fremmedsprog.
----------------------	---

Mulige indsatser på mellemtrinnet

Mellemtrinnet	<ul style="list-style-type: none">• Læsebånd med særlig støtte til elever i læsevanskeligheder• Læsemakkerforløb på tværs af årgange• Læsetræning i den understøttende undervisning• Morfemkursus• Særligt tilrettelagt læseforløb på hold med få elever• Gentaget læsning af tekster på eget niveau• Læsning og skrivning med it-støtte• Læsetræning i den understøttende undervisning• Særligt tilrettelagt forløb i genreskrivning/læsning• Støtte i klassen ved it-ressourcelærer.
----------------------	---

Der udarbejdes en individuel handlingsplan, hvori der sættes tydelige mål for det, der skal læres og hvordan målene nås. Det er vigtigt at dele læringsmålene med eleven, så eleven forstår: "Hvor er jeg på vej hen?", "Hvordan klarer jeg mig?", "Hvilke fremskridt gør jeg?", og ikke mindst "Hvordan kommer jeg videre herfra?"

I samarbejde med læsevejlederne afholder forvaltningen to gange årligt et oplæg for relevante lærere med fokus på den nyeste viden indenfor dysleksiområdet.

Mulige tiltag på mellemtrinnet

Mellemtrinnet	<ul style="list-style-type: none">• Lav læselog, gerne sammen med eleven, så læringsprocessen kan følges• Arbejd med elevens egen forståelse af egen læring• Anvend modellerende, guidende og dialogbaseret undervisning• Arbejd med strategier for ordlæsning, lydsyntese/analyse, analogier, morfemer• Arbejd med strategier for læseforståelse, f.eks. læseformål, læse- og skriveguides, ordforråd, semantik, tekstbånd, genrer, inferensdannelse• Systematisk og daglig læsetræning i tekster på eget niveau• Undervisning i ordkendskab• Arbejd med skriftlig fremstilling med skriveskabeloner• It-støttet læsning og skrivning med ordforslags - og oplæsningsprogrammer i alle fag• Løbende adgang til it-instruktør/mentor• Arbejd med læseforståelsesstrategier ved anvendelse af it-støtte, f.eks. hastighed, oplæsningsmåde osv. så eleven lærer at være en aktiv læser• Lytte-læse god alderssvarende litteratur på NOTA• Gentagelser og overindlæring• Opmuntring og forståelse for det store arbejde eleven dagligt udfører• Tid til opgavebesvarelse.
----------------------	--

Råd om lektier på mellemtrinnet

- De fælles tekster klassen arbejder med i fagene, skal eleven læse med it-støtte. Teksterne hentes enten på NOTA eller digitaliseres og sendes til eleven.
- Omfang og indhold af lektier skal være tilpasset elevens færdighedsniveau.
- Der skal være sammenhæng mellem elevens undervisning og lektier. Lektierne skal være aftalt i et samarbejde mellem elev, forældre og lærerne. Jo ældre eleven er, jo mere medansvar gives eleven.
- Der må ikke herske tvivl om, hvad der er lektier.
- Undervis eleven i, hvilke strategier, der kan anvendes til at løse en hjemmeopgave.
- Arbejde med læseforståelsesstrategier ved anvendelse af it-støtte - hvilke tekster bør læses med hvilken oplæsning, hastighed etc. så eleven vænnes til at være en aktiv læser.
- Støt eleven i at anvende alle mulighederne i læse-skrive programmet, f.eks. ordbog, lave egne fagordbøger.

5.3 BROBYGNING TIL UDSKOLING

Skolen laver en procedure for, hvordan oplysninger om elevens læsning og skrivning kommer videre fra mellemtrin til udskoling. Planen skal tage højde for, at alle elevens nye lærere får viden om elevens vanskeligheder og evt. brug af it-kompensation.

Vær særlig opmærksom på, at oplysninger kan gå tabt ved:

- Lærerskifte
- Nye ansatte
- Vikar

Udskoling – tegn og observation

Når læreren observerer tegn på læsevanskeligheder i den daglige undervisning, der giver anledning til bekymring, kontaktes skolens læsevejleder kontaktes for læsefaglig vejledning. Tal med eleven og forældrene.

Tegn i udskoling

Udskoling	<ul style="list-style-type: none">• Dysleksi i familien• Undgår læsning og skrivning• Udsætter opgaver med læsning og skrivning• Læser langsomt og upræcist i alle fag• Begrænset ord- og begrebsforråd, fx på grund af manglende læseerfaringer• Svært ved at tilpasse læsemåde til læseformål• Manglende genrekendskab• Vanskeligheder med at navigere i og sortere i multimodale tekster• Problemer med at resumere tekster• Svært ved at læse mellem linjerne og reflektere over det læste• Svært ved at besvare åbne spørgsmål til teksten• Vanskeligheder med retstavning• Problemer med at formulere sig skriftligt• Vanskeligheder med at lære fremmedsprog, især er engelsk en udfordring• Nederlagsfølelse og manglende motivation for skolearbejde• Opfylder måske ikke de faglige kriterier for at være uddannelsesparat.
------------------	--

Mulige indsatser i udskoling

Udskoling	Den forebyggende læseundervisning kan f.eks. omfatte: <ul style="list-style-type: none">• Læsebånd med særlig støtte til elever i læsevanskeligheder• Læsning og skrivning med it-støtte• Træning af læsning og læsestrategier i den understøttende undervisning• Lektiecafe/faglig fordybelse som en del af den understøttende undervisning
------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Elevplan med tydelige mål for det der skal læres og hvordan målene evalueres. Det er vigtigt at dele læringsmålene med eleven, så eleven forstår: "Hvor er jeg på vej hen?", "Hvordan klarer jeg mig?", "Hvilke fremskridt gør jeg?", og ikke mindst "Hvordan kommer jeg videre herfra?"
--	--

Mulige tiltag i udskoling

Udskoling	<ul style="list-style-type: none"> • Læselog med refleksion over egen læring • Arbejde med elevens fleksible brug af læsestrategier og elevens egen tænkning om brug af strategier - herunder aktiv it-læsning • Arbejde med læseforståelsesstrategier og læseguides i forhold til forskellige læseformål og teksttyper • Arbejde med skriftligfremstilling stilladseret af skriverammer og skriveskabeloner • Kursus i stavning med fokus på morfologi • It-støttet læsning og skrivning i alle fag • Hjælp til strukturering af projekter og emner • Brug af fagordbøger i læse/skriveprogrammet.
------------------	---

Råd om lektier i udskoling

- Omfang og indhold skal være differentieret, så de matcher elevens forudsætninger
- Der skal være en sammenhæng mellem elevens undervisning og lektierne
- Undervis eleven i, hvilke strategier, der kan bruges til at løse hjemmeopgaver.

Prøveafleggelse på særlige vilkår: <https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-proever/proevetilrettelaeggelse/proever-paa-saerlige-vilkaar/proeve-paa-saerlige-vilkaar-og-fritagelser>

Yderligere inspiration og vejledning: <https://emu.dk/grundskole/saerlige-elevgrupper/ordblindhed>

5.4 OVERGANG TIL UNGDOMSUDDANNELSE

Ligesom der udarbejdes en procedure for brobygningen mellem indskoling, mellemtrin og udskoling, udarbejdes der i 9. klasse en procedure for overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse. For at sikre en god overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse, vil det være ungevejlederne i samarbejde med læsevejlederne, der i forbindelse med tilmeldingen til ungdomsuddannelse, giver ungdomsuddannelsen besked om dysleksi og overleverer oplysninger om elevens læsning og skrivning. Det er ambitionen at etablere et netværk mellem læsevejlederne på grundskolerne og ungdomsuddannelserne, for på den måde at sikre et tæt samarbejde mellem de læsevejledere der afgiver eleverne og de der skal arbejde videre med dem.

Elever med dysleksi, der påbegynder en ungdomsuddannelse kan søge specialpædagogisk støtte, for således at sikre sig mulighed for uddannelse, på lige fod med andre elever. Den specialpædagogiske støtte søges af den ungdomsuddannelse som eleven søger om optagelse på.

For yderligere information rettes henvendelse til den ansøgte ungdomsuddannelse eller ungevejlederne på skolen.

Vordingborg Kommune

Postboks 200

Østerbro 2

4720 Præstø

Tlf. 55 36 36 36